

ISTRAŽIVANJA STAVOVA GRAĐANA O SIVOJ EKONOMIJI I BEZGOTOVINSKOM PLAĆANJU U SRBIJI

Prezentacija istraživanja | maj 2022.

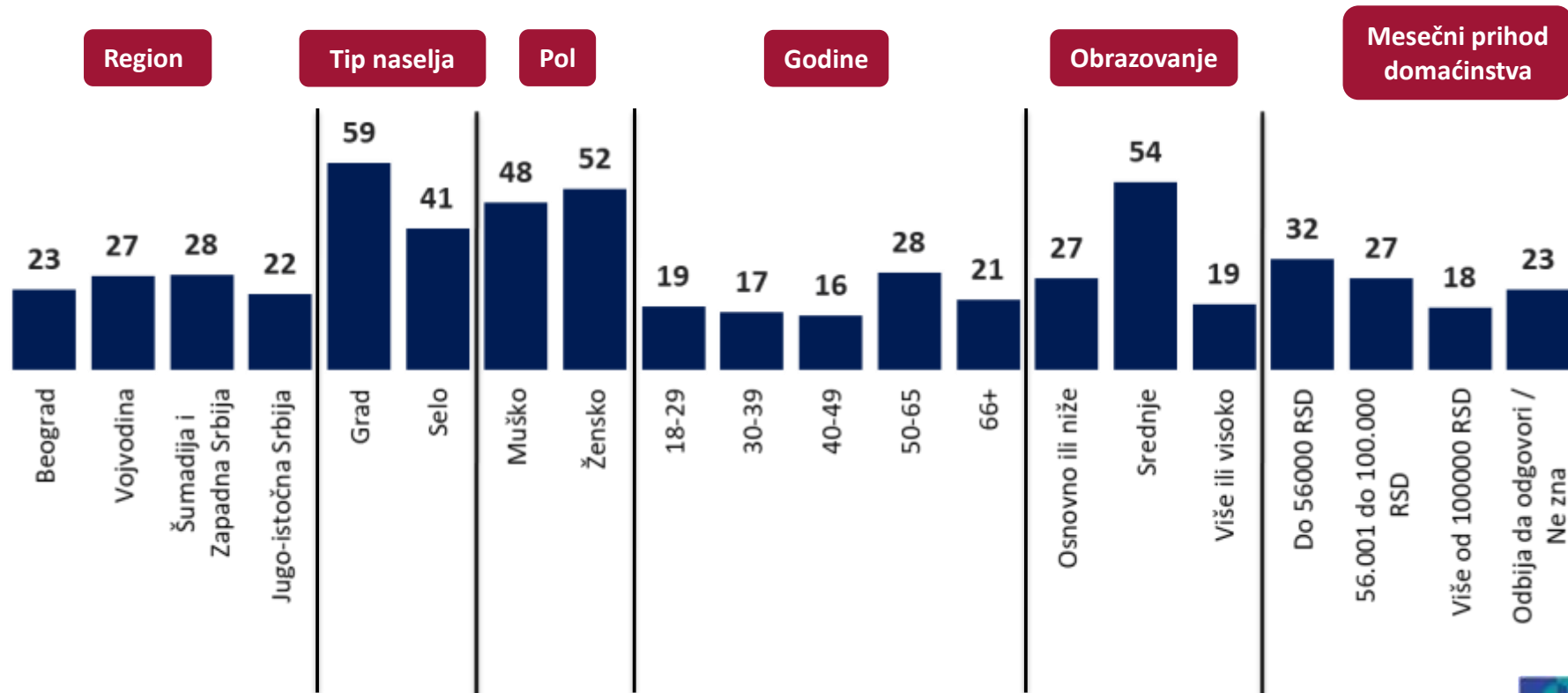
Sprovedeno od strane:

Trajanje prikupljanja podataka	20-27.02.2022.
Uzorački okvir:	Nacionalno reprezentativni uzorak, populacije Srbije 18+
Veličina uzorka:	1009
Tip uzorka:	Dvoetajni slučajni reprezentativni stratifikovani uzorak Stratumi: geografski regioni i tip naselja
Poststratifikacija uzorka:	Po polu, godinama, regionu i tipu naselja
Metod prikupljanja podataka	Mix mode (CATI + online)

OPŠTA POPULACIJA: Struktura uzorka*

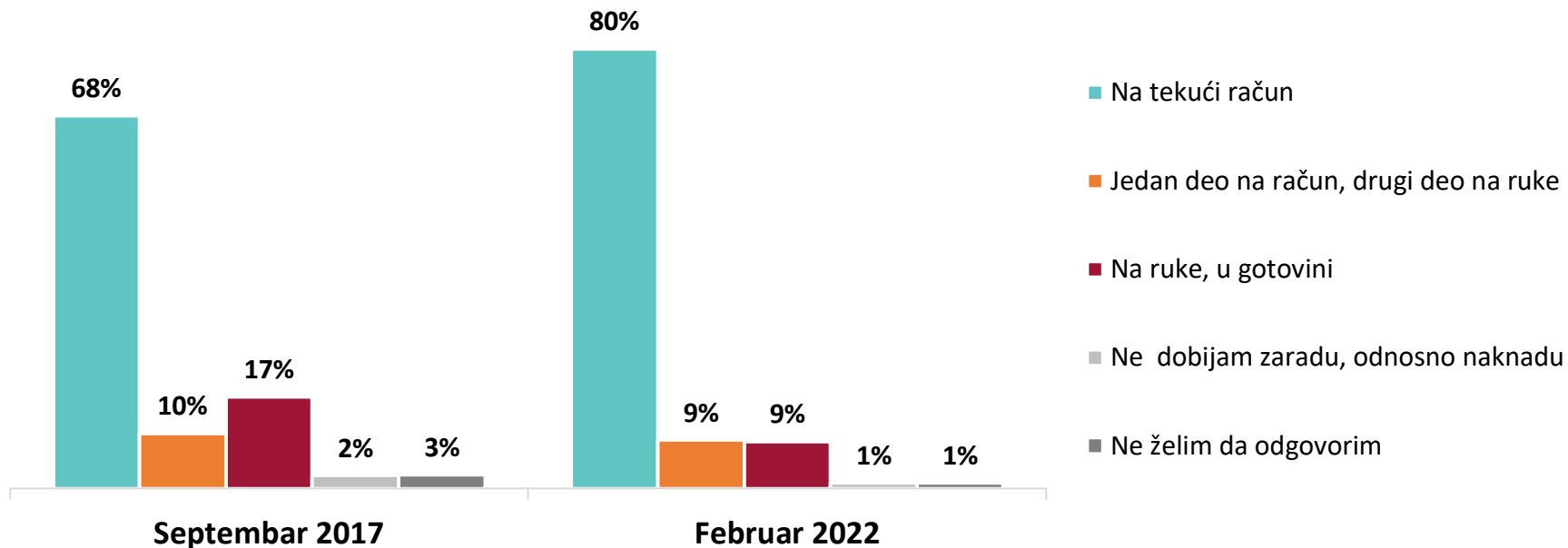
SIVA EKONOMIJA

NAČIN PRIMANJA ZARADE

Trend

U poređenju sa prethodnim talasom, značajno veći procenat radno angažovanih građana Srbije zaradu dobija na tekući račun (68% u 2017 vs. 80% u 2022). Zaposleni iz Zapadne Srbije i Šumadije daleko češće od proseka zaradu primaju delom na račun, delom na ruke (19%).

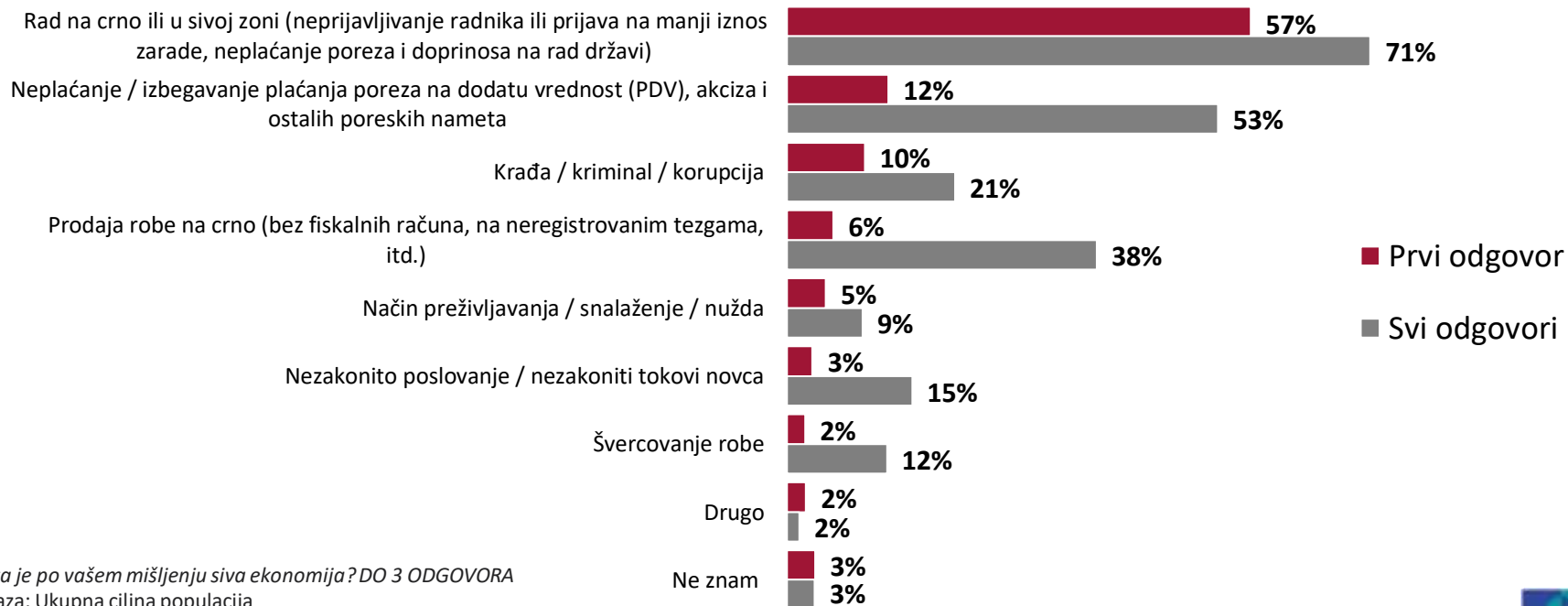
Na koji način dobijate mesečnu zaradu, odnosno naknadu?

Baza: Radno angažovani (2017: 45% od ukupne ciljane populacije; 2022: 49% od ukupne ciljane populacije)

STAV O SIVOJ EKONOMIJI

Pod sivom ekonomijom se najčešće podrazumeva rad na crno ili u sivoj zoni. Na drugom mestu je izbegavanje plaćanja poreza na dodatu vrednost, a slede krađa, kriminal, korupcija.

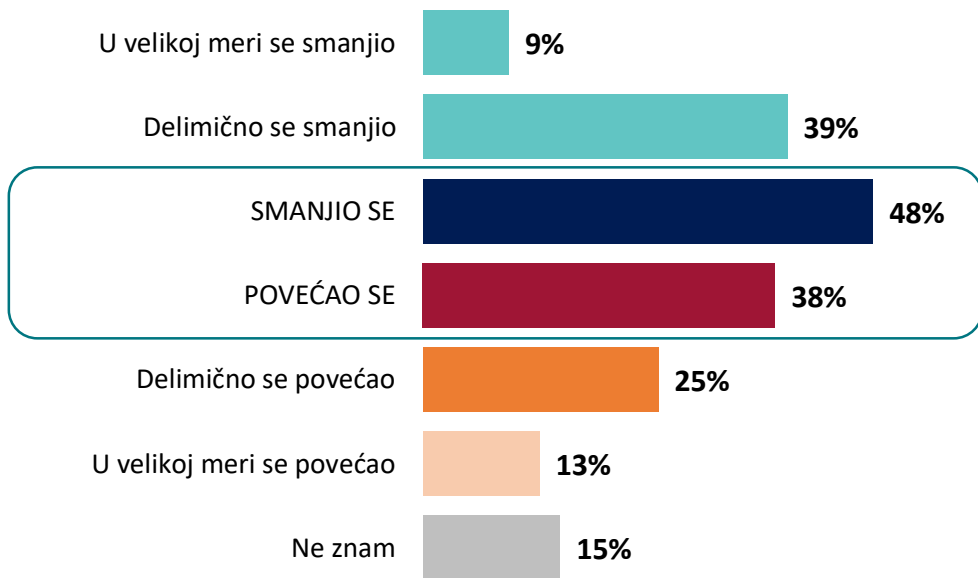
Šta je po vašem mišljenju siva ekonomija? DO 3 ODGOVORA

Baza: Ukupna ciljna populacija

OBIM SIVE EKONOMIJE U SRBIJI

Skoro svaki drugi građanin Srbije, smatra da se obim sive ekonomije u Srbiji u prethodnoj godini smanjio. S druge strane, skoro 4 od 10 stanovnika Srbije, deli suprotno mišljenje. Svaki četvrti građanin smatra da se nivo sive ekonomije delimično povećao, dok 13% smatra da se u velikoj meri povećao. Preovladava mišljenje da je siva ekonomija najviše zastupljena u sektorima građevinarstva i trgovine na malo, koju češće od ostalih navode bolje obrazovani građani (43%).

Da li se po Vašem mišljenju obim sive ekonomije u Srbiji u prethodnoj godini povećao ili smanjio?

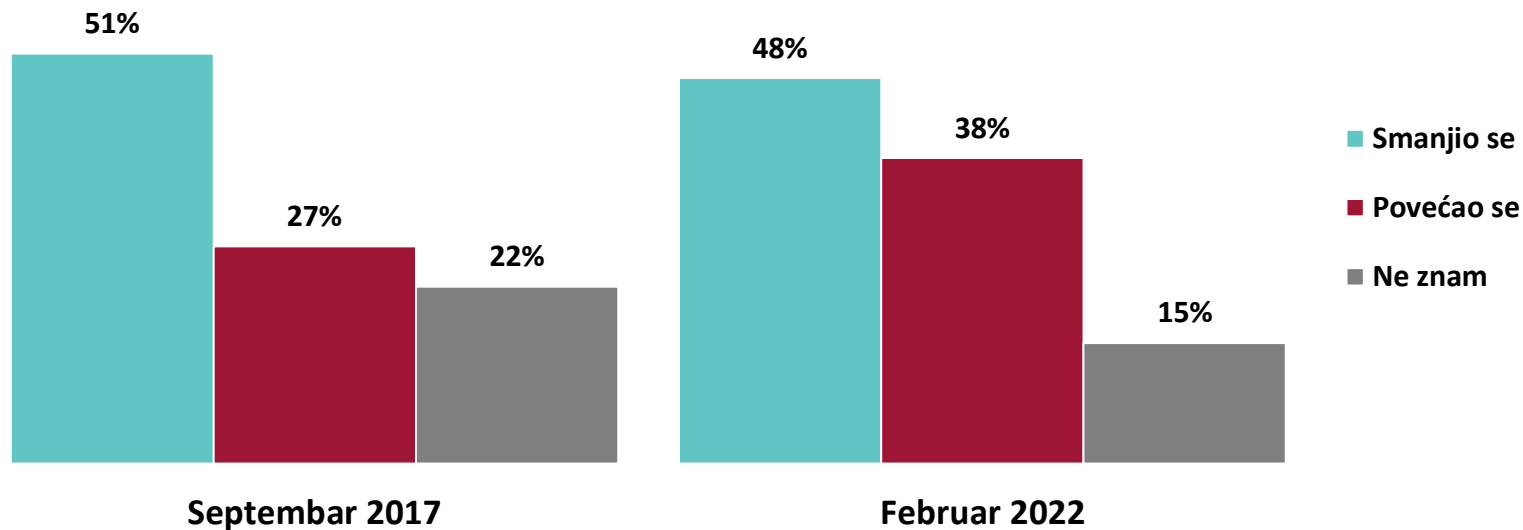
Baza: Ukupna ciljna populacija

OBIM SIVE EKONOMIJE U SRBIJI

Trend

U poređenju sa 2017. godinom, znatno veći procenat građana smatra da se obim sive ekonomije u Srbiji povećao u prethodnih godinu dana. Istovremeno, manji broj građana ostaje bez odgovora na ovo pitanje što može sugerisati da su spremniji da razmisle i izraze svoj stav o sivoj ekonomiji, odnosno da se svest o njoj povećala.

Da li se po Vašem mišljenju obim sive ekonomije u Srbiji u prethodnoj godini povećao ili smanjio?

Baza: Ukupna ciljna populacija

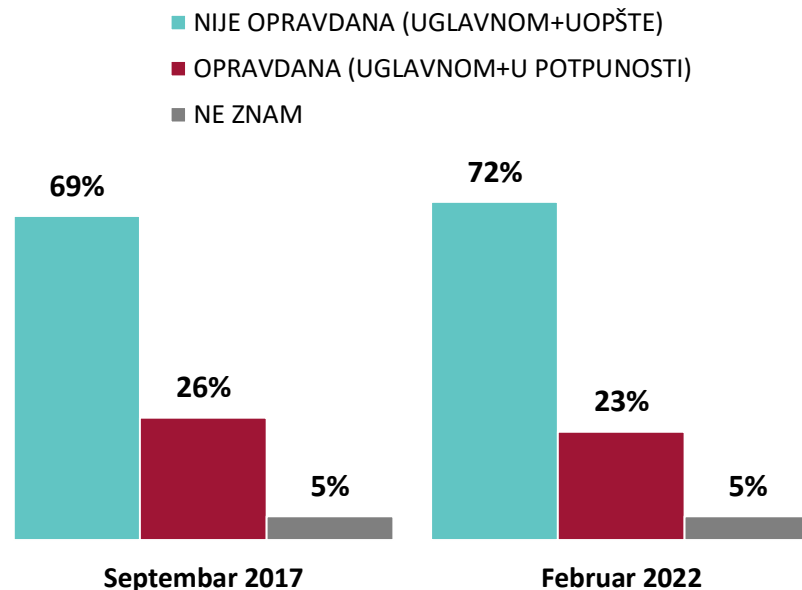
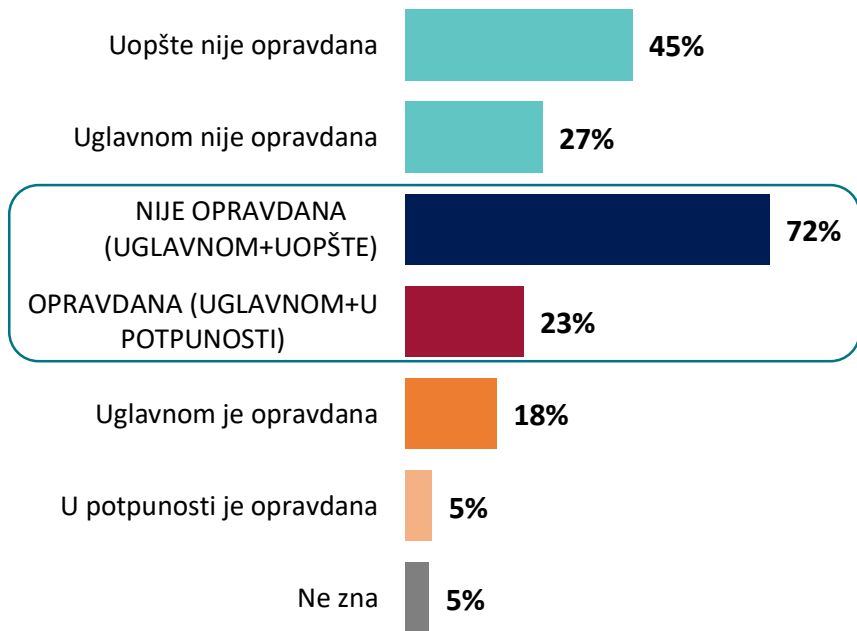

OPRAVDANOST SIVE EKONOMIJE U SRBIJI

3 trend

Većina građana Srbije (tri četvrtine), smatra da siva ekonomija nije opravdana, dok svaki četvrti deli suprotno mišljenje. Sivu ekonomiju najmanje opravdavaju najstariji građani. Kada je u pitanju stav u pogledu opravdanosti sive ekonomije u Srbiji, nema značajnih razlika u poređenju sa prethodnim talasom istraživanja.

Kakav je Vaš stav u pogledu opravdanosti sive ekonomije u Srbiji?

Baza: Ukupna ciljna populacija

10 | NACIONALNA INICIJATIVA ZA BEZGOTOVINSKO PLAĆANJE

STAV O SIVOJ EKONOMIJI

Trend

U poređenju sa prethodnim talasom istraživanja, nešto veći procenat građana smatra da siva ekonomija ugrožava preduzeća koja posluju u skladu sa zakonom, da ugrožava zdravlje i bezbednost potrošača, kao i da se iza sive ekonmije često nalazi organizovani kriminal. Takođe, građani češće smatraju i da rad u sivoj zoni predstavlja način preživljavanja za siromašne, kao i da suštinski ne utiče na njihov život.

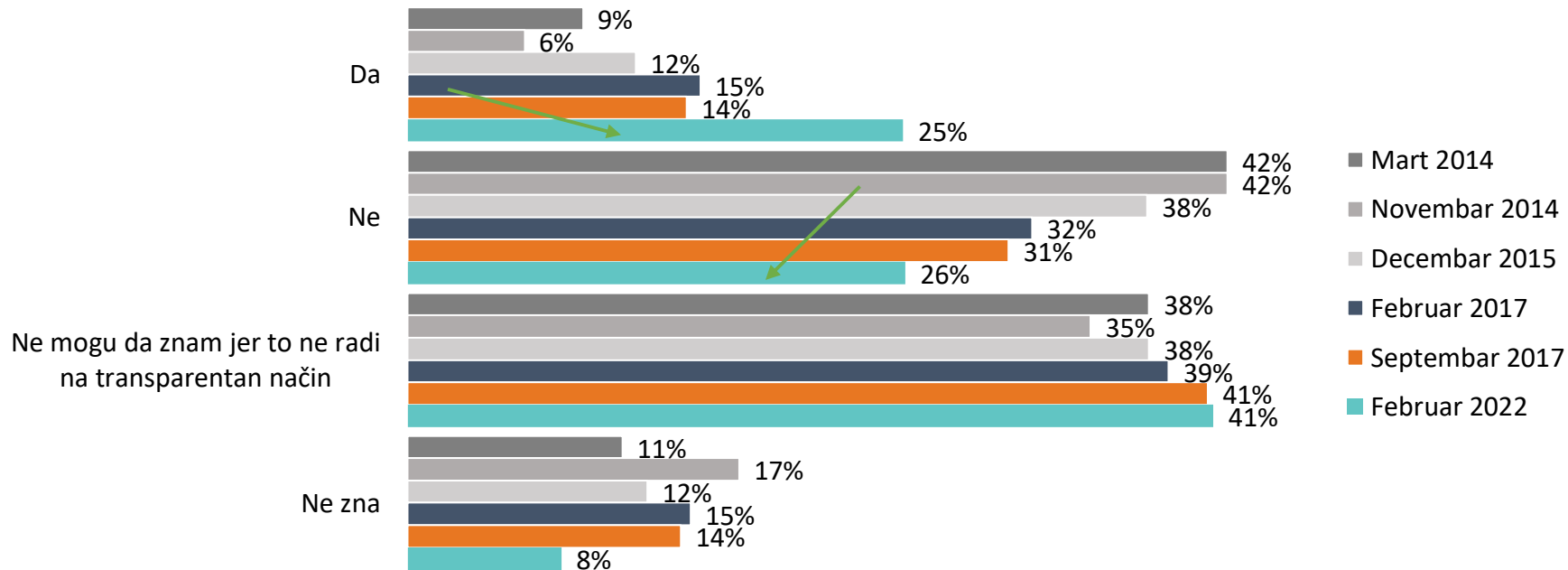
DELIMIČNO SE SLAŽEM + SLAŽEM SE

NAČIN TROŠENJA PORESKOG BUDŽETA Trend

Primetan je porast broja građana koji smatraju da država pravilno troši novac iz budžeta. Skeptičniji prema ovom pitanju su građani do 39 godina starosti, visokoobrazovani, zaposleni i studenti.

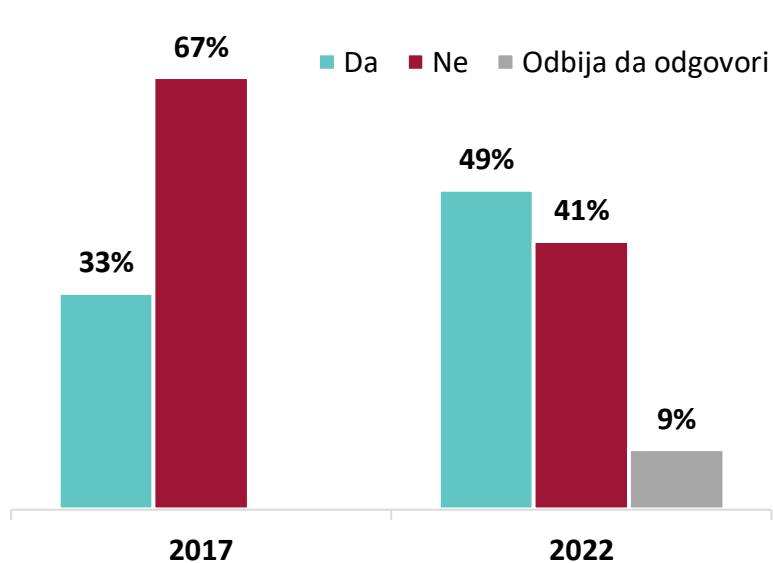
Da li mislite da država na pravi način troši novac prikupljen po osnovu poreskih i neporeskih prihoda?

Baza: Ukupna ciljna populacija

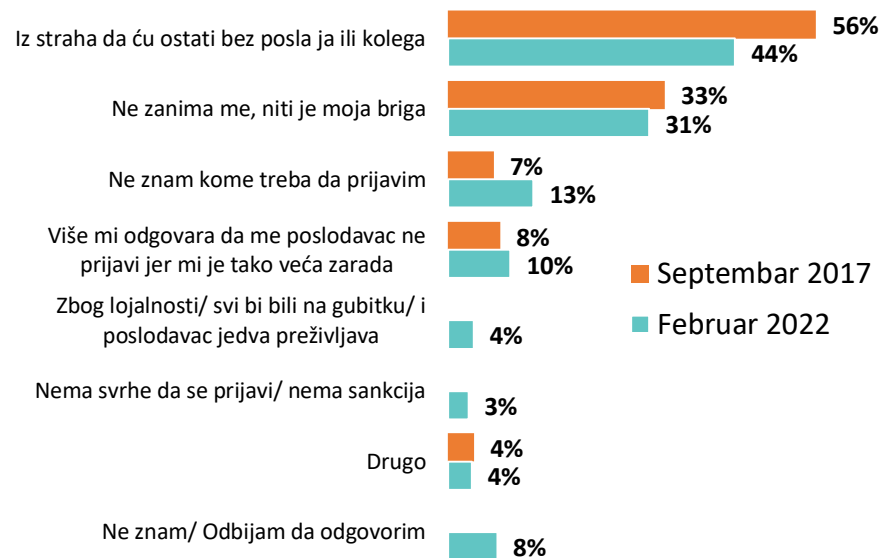
SPREMNOST NA PRIJAVU RADA NA CRNO trend

U poređenju sa prethodnim talasom, značajno više građana bi prijavilo poslodavca zbog zapošljavanja na crno. Kao i u prošlom talasu, građani koji nisu spremni da prijave, kao najčešće razloge za to navode strah od gubitka posla, zatim činjenicu da to ne smatraju svojom odgovornošću.

Da li biste prijavili poslodavca zbog toga što je Vas ili Vašeg kolegu zaposlio na crno?

Baza: Ukupna ciljna populacija

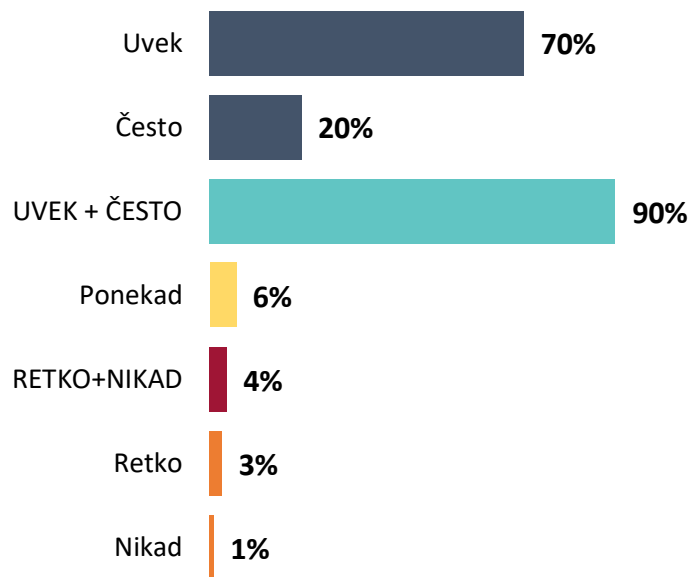
Iz kog razloga? **MOGUĆNOST VIŠE ODGOVORA**

Baza: Oni koji ne bi prijavili poslodavca (2022: 41% od ukupne ciljne populacije, 2017: 67% od ukupne ciljne populacije)

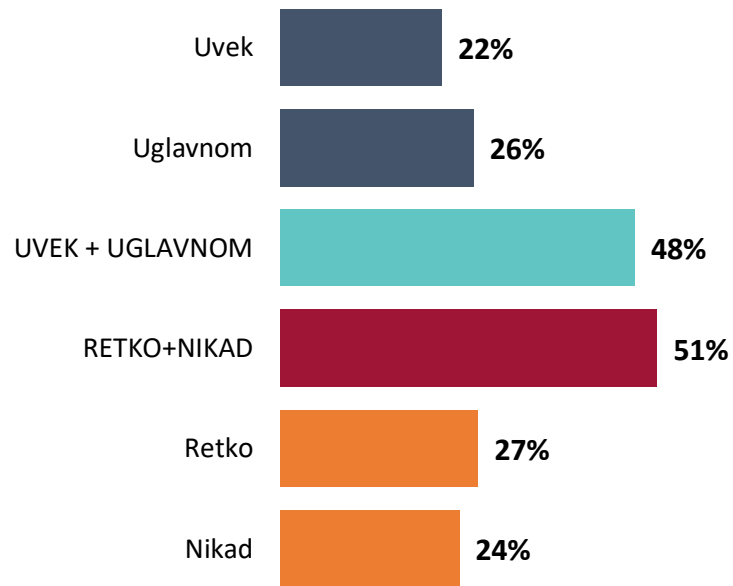
IZDAVANJE FISKALNIH RAČUNA

Velika većina građana (90%) izjavljuje da često ili uvek dobija fiskalni račun prilikom kupovine. Oni koji ne dobijaju fiskalni račun baš svaki put (30%) su podeljenog mišljenja kada je reč o samoinicijativnom traženju fiskalnog računa od prodavca.

Koliko često dobijate fiskalni račun prilikom kupovine?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Ukoliko ne dobijete fiskalni račun da li tražite od prodavca da ga izda? Baza: Oni koji nekada ne dobiju fiskalni račun prilikom kupovine (30% od ciljne populacije)

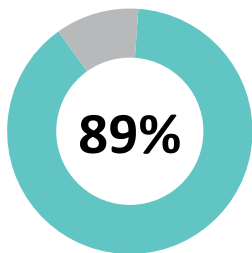

IZDAVANJE FISKALNIH RAČUNA

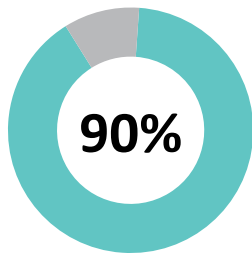
Trend

Isti udeo građana kao i 2017. godine ističe da dobija fiskalni račun prilikom kupovine, ali se sada nešto češće samoinicijativno traže fiskalni računi od prodavca.

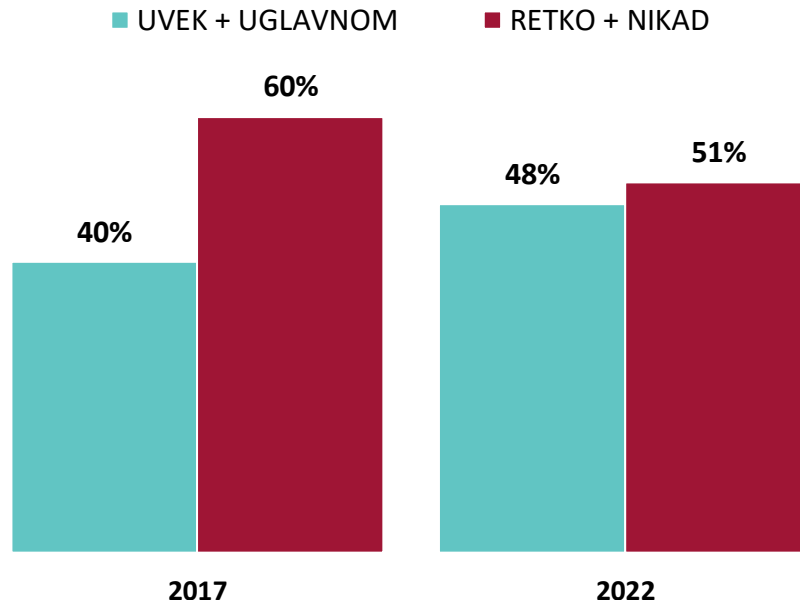
UVEK + ČESTO

Septembar 2017

Februar 2022

Ukoliko ne dobijete fiskalni račun da li tražite od prodavca da ga izda?

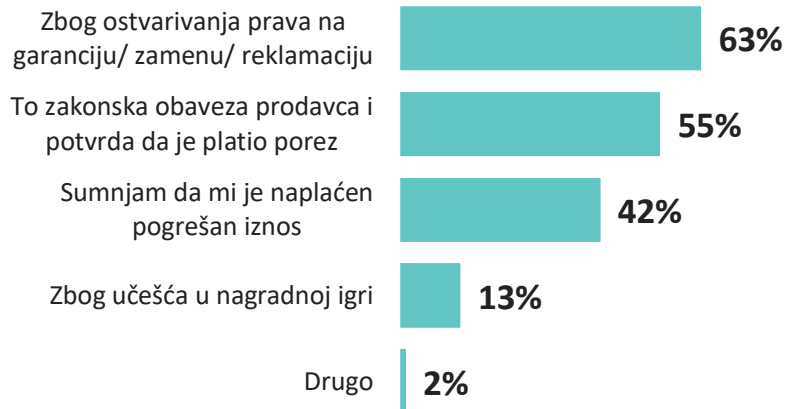
Baza 2022: Oni koji nekada ne dobiju fiskalni račun prilikom kupovine (30% od ciljne populacije); Baza 2017 : Ukupna ciljna populacija

RAZLOZI ZA I PROTIV TRAŽENJA FISKALNOG RAČUNA

Razlozi zbog koga kupci traže fiskalni račun su najčešće ostvarivanje prava na garanciju, zamenu ili reklamaciju. Fiskalni račun se takođe traži, jer se opaža kao zakonska obaveza prodavca. Kao ređi razlog traženja fiskalnog računa, navodi se učešće u nagradnoj igri. Oni koji ne traže od prodavca fiskalni račun, kao najčešći razlog za to navode nedostatak potrebe za tim. Takođe, ovi građani često navode i da im je neprijatno da traže račun.

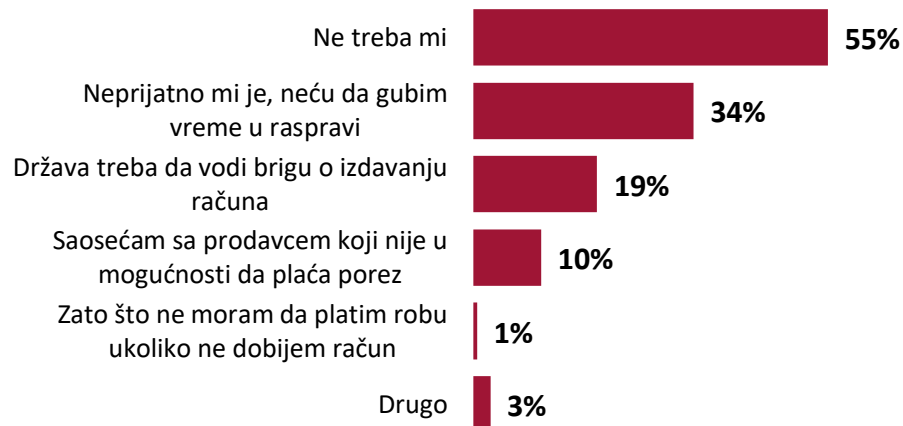
RAZLOZI ZA TRAŽENJE FISKALNOG RAČUNA

Zašto tražite fiskalni račun? **MOGUĆNOST VIŠE ODGOVORA**

Baza: Oni koji ne dobijaju uvek fiskalni račun, ali ga uvek ili uglavnom traže (14% od ukupne ciljane populacije)

RAZLOZI PROTIV TRAŽENJA FISKALNOG RAČUNA

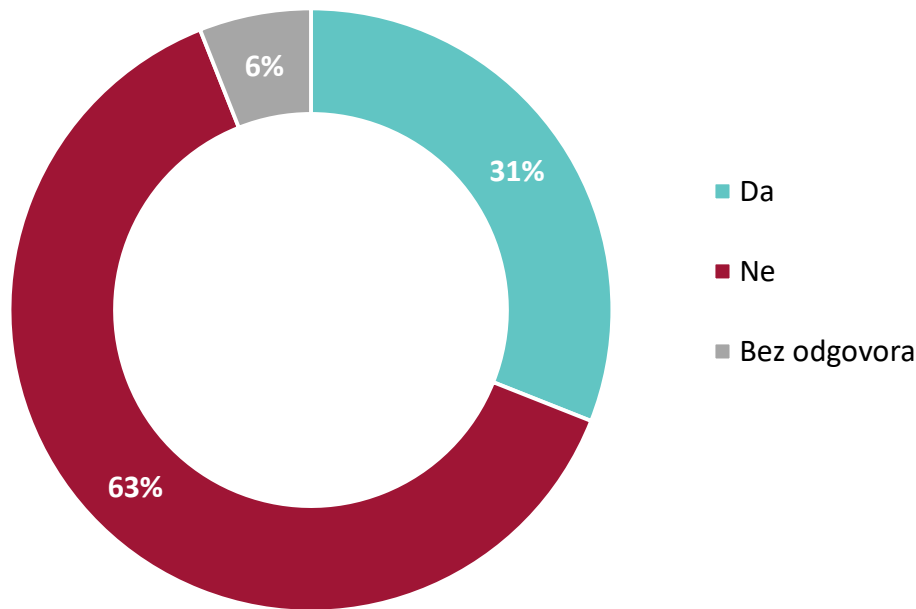
Koji su razlozi zbog kojih ne tražite fiskalni račun? **MOGUĆNOST VIŠE ODGOVORA**

Baza: Oni koji ne dobijaju uvek fiskalni račun, i nikad ili retko ga traže (15% od ukupne ciljane populacije)

SPREMNOST NA PRIJAVU PRODAVCA UKOLIKO NE IZDA FISKALNI RAČUN

Većina građana Srbije (63%), izjavljuje da ne bi prijavili prodavca, ukoliko ne izda fiskalni račun. S druge strane, skoro trećina građana iskazuje spremnost da prijave prodavca za neizdavanje fiskalnog računa. Stariji građani, kao i oni sa nižim obrazovanjem su nešto spremniji od ostalih da prijave prodavca u tom slučaju.

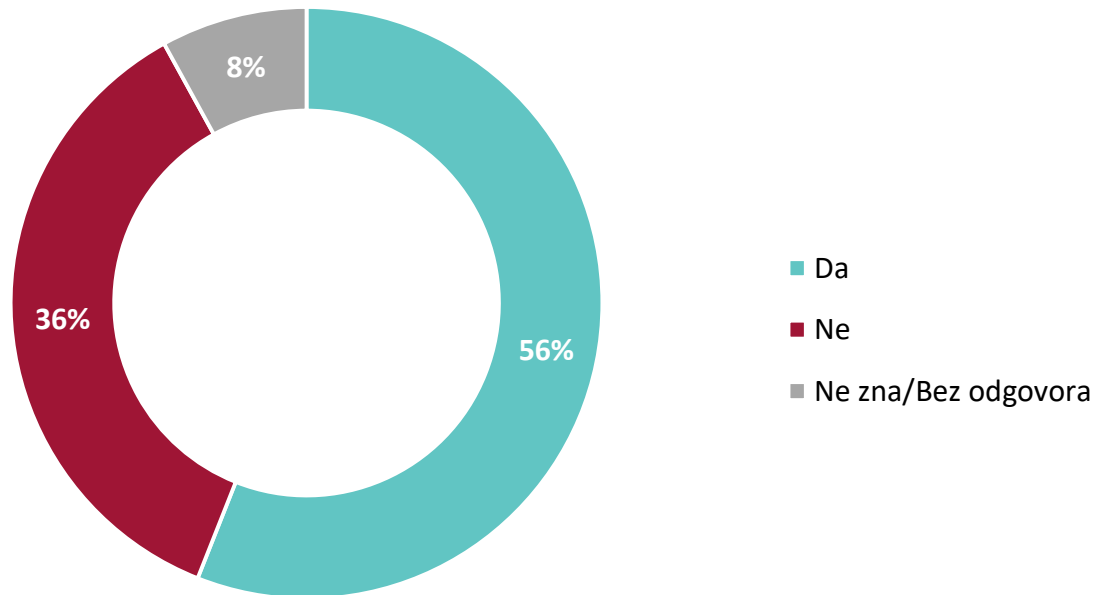
Da li biste prijavili prodavca ukoliko Vam ne izda fiskalni račun?

NAGRADNE IGRE – DOPRINOS U SUZBIJANJU SIVE EKONOMIJE

Nešto više od polovine građana Srbije smatra da nagradne igre mogu da doprinesu smanjenju sive ekonomije. S druge strane, trećina građana deli suprotno mišljenje. Beograđani češće od ostalih izražavaju sumnju da nagradne igre mogu pozitivno uticati na obim sive ekonomije.

Da li smatrate da nagradne igre poput 'Uzmi račun i pobedi' doprinose smanjenju sive ekonomije?

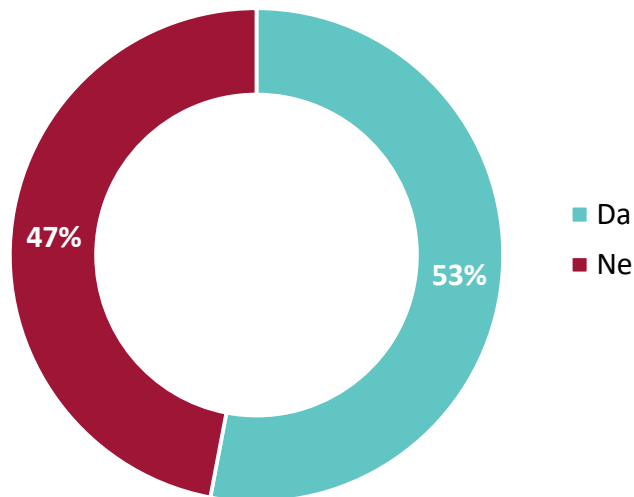
Baza: Ukupna ciljna populacija

BEZGOTOVINSKO PLAČANJE

KORIŠĆENJE BEZGOTOVINSKOG PLAĆANJA

Svaki drugi građanin Srbije, izjavljuje da koristi neku vrstu bezgotovinskog plaćanja. Ovaj način plaćanja, nešto češće koriste stanovnici gradskih naselja, iz beogradskog regiona, zaposleni, visokoobrazovani i uzrasta 30-39 godina. Oni koji ne koriste bezgotovinsko plaćanje, kao razloge za to najčešće navode da im je lakše da plaćaju gotovinom, kao i da nemaju platnu karticu.

Da li koristite neku vrstu bezgotovinskog plaćanja?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Iz kog razloga? JEDAN ODGOVOR

Baza: Oni koji ne koriste bezgotovinsko plaćanje (47% od ukupne ciljne populacije)

PLAĆANJA–

NAVIKE PLAĆANJA KARTICAMA

Kod građana je primetno postojanje izgrađenih navika vezanih za plaćanje platnim karticama. Primetno češće se kartice koriste u većim nabavkama za domaćinstvo (nedeljne nabavke), pri kupovini tehnike, dok se u manjim svakodnevnim nabavkama, pekarama i trafikama značajno češće koristi gotovina.

Bez obzira na demografske karakteristike, ili veličinu mesta iz kog dolaze, građani skoro bez izuzetka daju prednost gotovini u ugostiteljskim objektima, bez obzira da li je reč o manjim kafićima ili odlascima u restoran. Osim toga, opšta percepcija je da je osoblju ugostiteljskog objekta u interesu da se koristi gotovina

Gotovinom češće plaćam po ovim malim prodavnicama. Barem je tako kod nas u Beogradu, ali ove velike radnje poput Maxi, Aroma, Idea i tako to, oni prihvataju kartice, ali kada su u pitanju manje, porodične prodavnice oni zamole ako imamo keš, zato što im banka uzima veliku proviziju.”

U suštini, sve plaćam karticom, ne gubim vreme da pronađem novac, da li imam sitno, da li imaju da mi vrate kusur. Kešom plaćam kada idem u kafanu ili restoran, kada hoću da nekog častim i slično, a karticom, gde god je dostupno i gde god mogu da platim jednostavnije i lakše je da provučem karticu. I meni i prodavcu.“

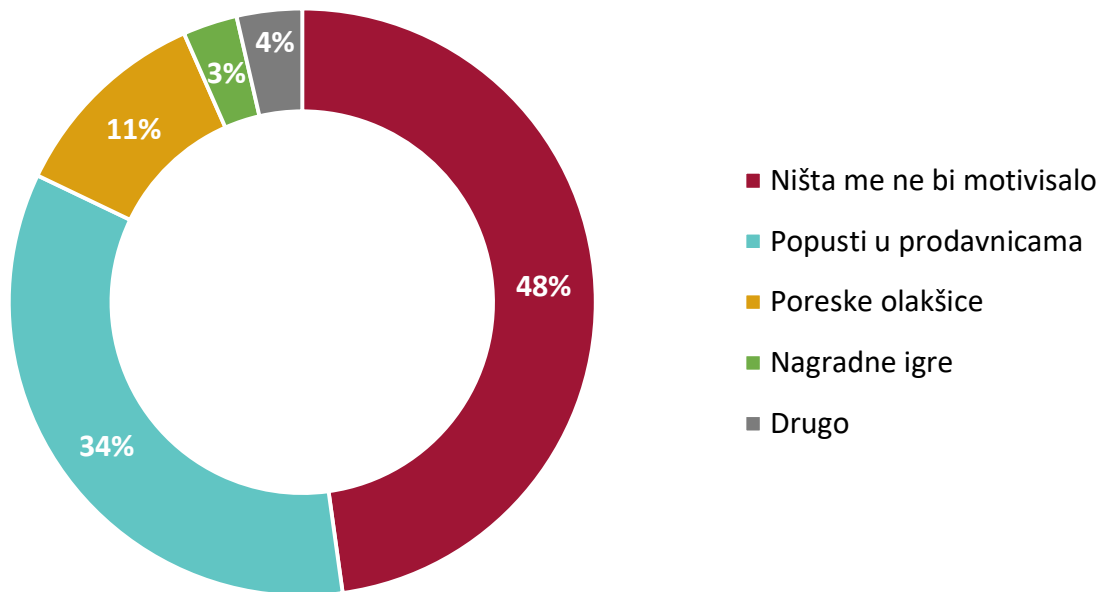

Izazov je za mene što ne prima svaka radnja kartice. Navikla sam da nosim kartice, ne keš. Samo to je mana, sve ostalo je prednost.“

MOTIVATORI ZA KORIŠĆENJE BEZGOTOVINSKOG PLAĆANJA

Skoro polovina građana Srbije izjavljuje da ne postoji ništa što bi ih motivisalo da češće koriste bezgotovinske načine plaćanja. Ipak, svaki treći građanin izjavljuje da bi popusti u prodavnicama bili dobar podsticaj za učestalije korišćenje ovog načina plaćanja. Ostali razlozi se značajno ređe pominju.

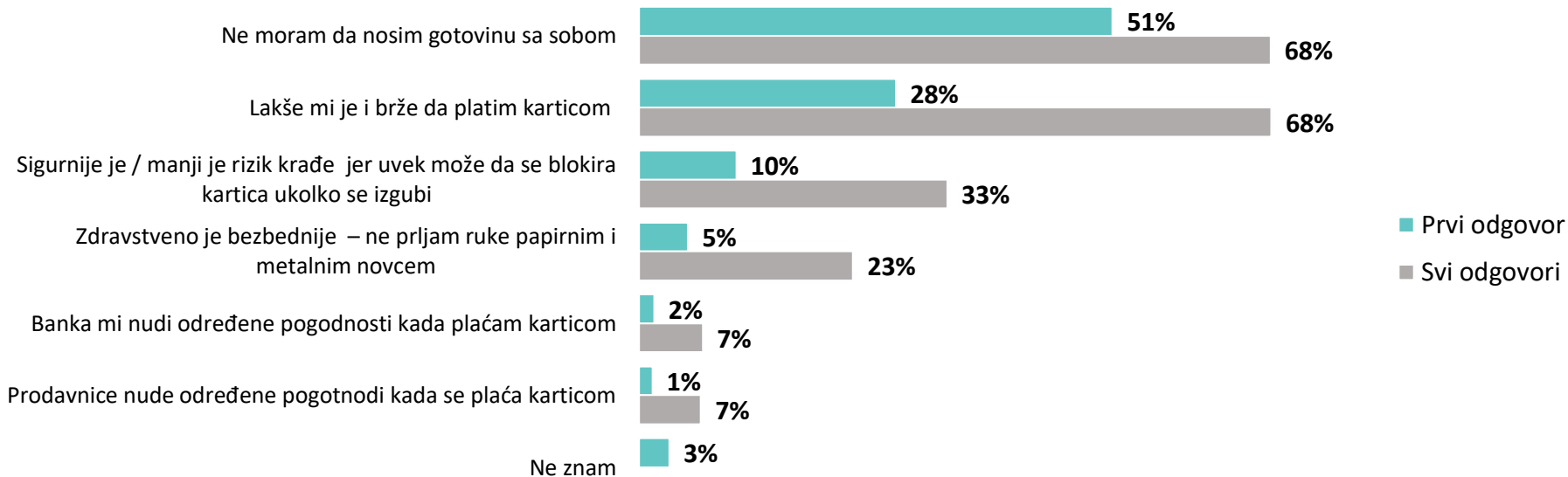
Šta bi vas najviše motivisalo da češće koristite bezgotovinske načine plaćanja?

Baza: Ukupna ciljna populacija

PREDNOSTI BEZGOTOVINSKOG PLAĆANJA

Kao glavne prednosti bezgotovinskog plaćanja, građani najčešće navode to što ne treba da nose gotovinu sa sobom, kao i jednostavnost i efikasnost plaćanja.

Šta su po Vama najveće koristi prilikom plaćanja karticom? **MOGUĆNOST VIŠE ODGOVORA**

Baza: Oni koji koriste bezgotovinsko plaćanje (53% ciljne populacije)

PREDNOSTI BEZGOTOVINSKOG PLAĆANJA

PLATNE KARTICE - Brzina i lakoća plaćanja, ušteda na vremenu, mogućnost kretanja bez gotovine i sitnog novca, nepostojanje problema vraćanja kusura u sitnijim apoenima, mogućnost blokiranja kartice u slučaju krađe ili gubitka.

Veoma je lako funkcionisati karticama, nemate glavobolju i nosite sa sobom samo jednu karticu, nema brojanje novca, nema gubljenja novca, samu karticu je lako zatvoriti, otvoriti i uzeti drugu.”

ELEKTRONSKO I MOBILNO BANKARSTVO - koriste se pre svega pri plaćanju mesečnih računa. Kao glavne prednosti se izdvajaju ušteda vremena, mogućnost plaćanja u bilo koje doba dana, uvid u sve transakcije na jednom mestu, Takođe, postojanje šablona za uplate koje se ponavljaju se često ističe kao prednost.

Ja sve račune plaćam preko aplikacije. Čak je manja poštarina nego kad se plaća gotovinom. Ne čekaju se gužve u bankama, ne gubiš vremena, može da se plati i uveče i kada ne rade ekspoziture. Previše je prednosti, ne znam koja bi bila mana.“

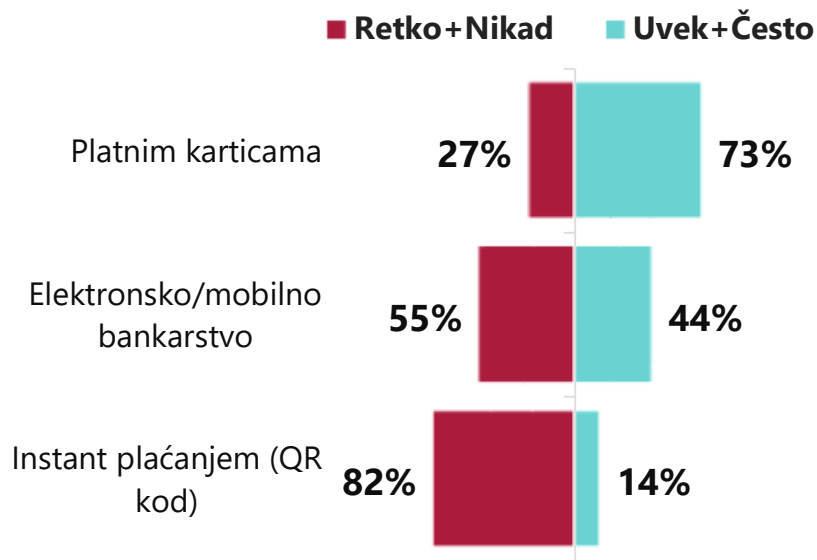
Dobro je to što imate uvid u sve transakcije na jednom mestu ... Dosta je zahvalno za kontrolisanje potrošnje i plaćanje računa.“

KORIŠĆENJE BEZGOTOVINSKOG PLAĆANJA

Trend

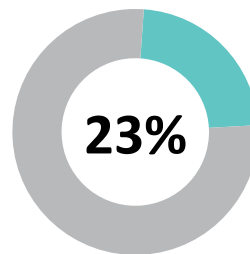
Većina onih koji koriste bezgotovinsko plaćanje, koriste platne kartice (tri četvrtine). Elektronsko bankarstvo koristi skoro polovina ovih građana, dok se instant plaćanje značajno ređe koristi. U poređenju sa prethodnim talasom, građani Srbije češće koriste platne kartice.

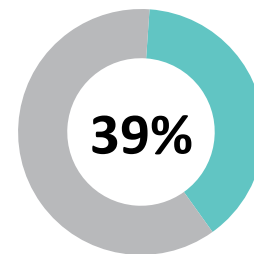
Koliko često koristite sledeće vrste bezgotovinskog plaćanja?

Baza: Oni koji koriste bezgotovinsko plaćanje (53% ciljane populacije)

PLAĆANJE PLATNIM KARTICAMA: % UVEK+ ČESTO

Septembar 2017

Februar 2022

Baza: Ukupna ciljna populacija

KORIŠĆENJE BEZGOTOVINSKOG PLAĆANJA

Većina građana prima prihode preko tekućeg računa, samim tim su i upućeni na bezgotovinsko plaćanje u većoj meri.

Pa uglavnom sve što kupujem plaćam karticom, gotovina retko, uglavnom se prešlo na tu karticu. I plata se prima preko i nje i razni neki prihodi mi dođu preko kartice, pa tako da sada se mnogo više koristi kartica nego što je to bilo ranije.”

Stariji građani u velikoj meri favorizuju platne kartice u odnosu na ostale oblike bezgotovinskog plaćanja.

Jedino od toga kartice mi kartice zvuče sigurno, a samo to sam koristila. A ovako, najmanje sigurno mi zvuči elektronsko plaćanje preko interneta. Može da se desi da pogrešite jedan broj i ode...”

Građani su samo donekle upoznati sa instant plaćanjem, putem QR koda. Oni koji jesu, ovu vrstu plaćanja koriste pretežno pri plaćanju mesečnih računa, skeniranjem QR koda preko mobilne aplikacije matične banke.

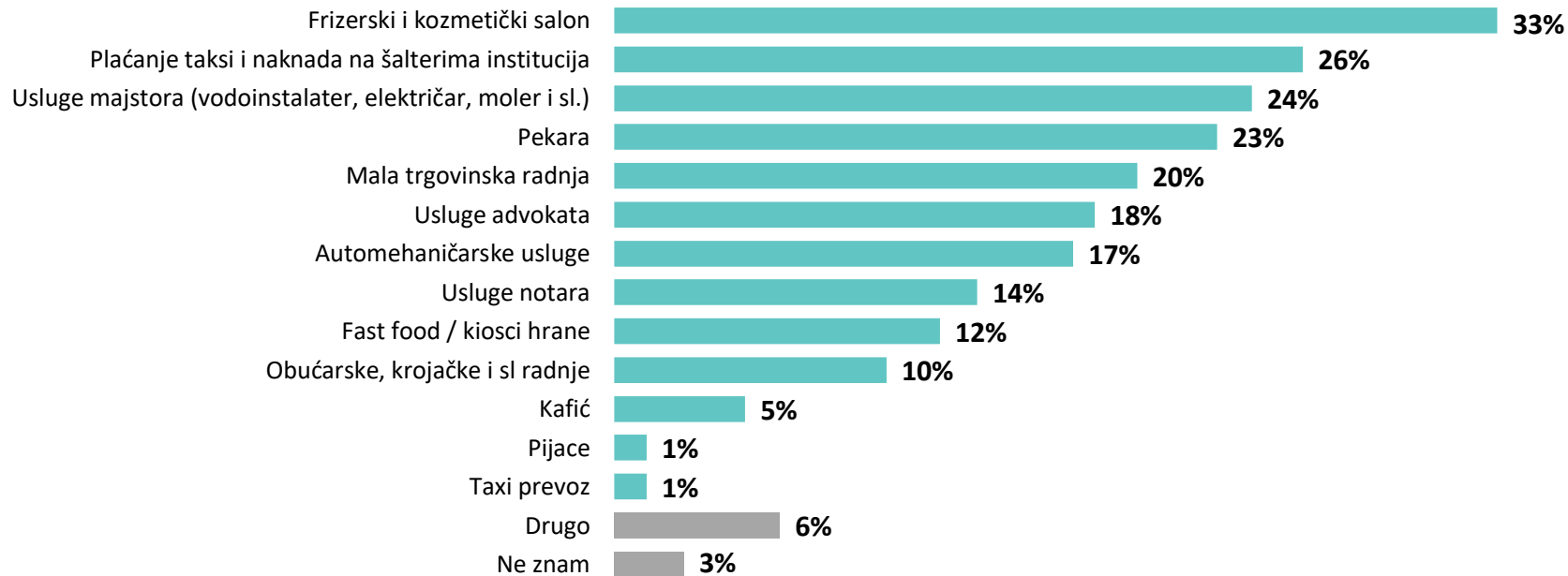

Ja baš nešto i nisam previše informisana što se tiče ovog načina, više me to asocira kada odem u prodavnicu i taj QR kod vidim na nekom artiklu pa kao kliknem i onda mi izlista kao neke nutritivne vrednosti.”

DELATNOSTI BEZ MOGUĆNOSTI PLAĆANJA KARTICAMA

Oni koji koriste bezgotovinsko plaćanje najčešće smatraju da bi bilo korisno da se ovaj način plaćanja uvede u frizerske i kozmetičke salone, zatim za plaćanje taksi i naknada, za usluge majstora, pekare i male trgovinske radnje.

Koja vrsta delatnosti trenutno nemaju mogućnost plaćanja platnom karticom, a mislite da bi bilo korisno za Vas da se uvede? MOGUĆNOST VIŠE ODGOVORA

Baza: Oni koji koriste bezgotovinsko plaćanje (53% ciljane populacije)

30 | NACIONALNA INICIJATIVA ZA BEZGOTOVINSKO PLAĆANJE

KORISTE NEKI OD BEZGOTOVINSKIH NAČINA PLAĆANJA

Najčešće se izdvaja potreba za plaćanjem karticama direktno u javnim ustanovama (opštinama, matičnim službama) bez potrebe za odlaskom u poslovnicu Pošte. Ovakvi administrativni poslovi se svakako smatraju izuzetno sporim, građani se žale na dužinu čekanja, a nemogućnost plaćanja karticama dodatno produžava ovakve procese. Plaćanje vrtića je takođe veoma čest predlog građana koji imaju decu tog uzrasta. Pored javnih ustanova, građani se žale na nemogućnost plaćanja većeg broja usluga bezgotovinski, a pre svega se navode zanatske usluge, frizeri, kozmetičari, obučari, taksi prevoznici.

Bilo bi dobro da takse mogu da se plate bezgotovinski. Stalno nas šalju u pošte, onda provedeš pola dana u potrazi za šalterima i poštama. Sad bar postoje šalteri Pošte u zgradi opštine. Mnogo se izgubi vremena.”

Poželjno bi bilo omogućiti plaćanje karticama u većem broju manjih, lokalnih, prodavnice.

Recimo, ko je zavisnik od cigareta, onda je on u problemu ako nema keš, ne može da plati karticom. Jer imate trafike koje rade noću i onda vi morate da odete negde na bankomat da podignete keš pa da dođete kod njih.”

Građani ipak ne bi voleli da se odreknu mogućnosti plaćanja gotovinom na pijacama, što zbog tradicionalnog cenjkanja, što zbog zaštite pijačnih prodavaca kojima bi ovo bio nepotreban namet.

Volela bih da se uvek plaća u gotovini na pijacama i buvljacima ... Eto, ja bih volela da tu uvek ostane način plaćanja gotovinom, jer tu uvek možeš da se cenkaš i svašta nešto.”

HVALA

Vojislav Mihailović, Ipsos Strategic Marketing
www.ipsos.com